

Alexa Noémi, a Transparency International ügyvezető igazgatója. Szervezetük fontos tevékenységének tekinthető a korrupció feltárása, bemutatás és korrupcióellenes programok megalkotása. Főként a jogrendszerre, a jogalkotásra, a politikai rendszerre, a közintézményekre, a gazdasági szereplőkre és a médiumokra koncentrálnak, szem előtt tartva azt a tényt, hogy gazdasági, politikai, közigazgatási és joggyakorlati aspektusai mellett a korrupció egyben szociológiai és szociálpszichológiai jelenség is.

Alexa Noémi az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium nemzetközi főosztályának vezető-helyetteseként szerzett közigazgatási tapasztalatot. Szakterülete az uniós források elosztása és felhasználása, különös tekintettel a regionális különbségekre. Széles körű tapasztalattal rendelkezik - nemzetközi kapcsolatok terén, valamint uniós és nemzetközi - programok tervezésében, lebonyolításában. Az ELTE spanyol-kulturális antropológia szakán diplomázott, majd a Budapesti Corvinus Egyetem nemzetközi kapcsolatok szakán szerzett doktori fokozatot.

- Először is tisztázzuk: mit jelent a szó, hogy "korrupció"?
- A korrupció a corruptio (romlás) szóból ered. A megvesztegetés olyan törvénybe vagy közérkölcsebe ütköző cselekedet, aminek során valaki pénzért vagy más juttatásért esetleg jogtalan előnyhöz juttat másokat. Vannak szűk körű meghatározások, amelyek csak egy kisebb szegmensre koncentrálnak, ilyenek a hivatali visszaélések, és vannak a tágabb definíciók, ide tartoznak a különféle bectelen magatartások. A Transparency International definíciója szerint, a korrupció a felruházott hatalommal való visszaélés magáncélra. Ez a tágabb szegmensbe tartozik, benne foglaltatik a kenőpénzek fizetése, rokonok, ismerősök előnyhöz jutatása, ugyanakkor a politikai, gazdasági korrupció is.
- Hol áll Magyarország Európa és a világ korrupciós ranglistáján?
- Nehéz mérni a korrupciót, mert nagyon alacsony a felderítési aránya. A korrupcióban résztvevők érdeke, hogy az ügy rejtett legyen. Talán a legmegbízhatóbb mérések az érzékelési indexek: ki mennyire látja korruptnak az adott országot, szektort, közeget. Ezek sem 100%-os eredmények, de ezzel kerülhetünk legközelebb a korrupció számszerűsíthetőségéhez. A Transparency Internationalnak minden évben van egy megjelenő érzékelési indexe. Ezen a listán Magyarország - Európai viszonylatban - az alsóközép mezőnybe tartozik. Ez azt jelenti, hogy hazánk az egytől-tízes skálán (ahol az egy a legkorruptabb, a tíz pedig a legtisztább országokat jellemzi) 3,3 pontot ér el. Az Európai Unió régebbi tagállamai közül csak Olaszország és Görögország van mögöttünk, az összes többi előttünk. Az újonnan csatlakozó tagállamok közül Észtország és Szlovénia megelőznek minket.
- Hol több és hol kevesebb a korrupció?
- A szegénység és a korrupció között szoros az összefüggés. Ahol az éves GDP (nemzeti össztermék) alacsonyabb, ott az emberek korruptabbnak érzékelik országukat. Nyilván vannak kivételek. Ez nem jelenti azt, hogy Szomáliában - amely sereghajtó a világranglistán - laknának a világ legkorruptabb emberei, de az biztos, hogy ezekben az országokban sokkal kevesebb átláthatósági szabály érvényesül, mint a fejlettebb demokráciákban.
- Nagy reményekkel fogadta 90-ben az ország a demokráciát, milyen hatással volt ez a korrupcióra?
- A váltás azt jelentette, hogy megváltozott a jogszabályi környezet, a lehetőségek és a normák. A változás mindenképpen magával hozta a korrupció kockázatát is. Nem lehet tökéletesen végrehajtani egy ekkora váltást, ha tartalmazza a kiskapuk lehetőségeit. Megváltozott a korrupció fogalma a 90-es években Magyarországon. Mostanra elkülöníthető két szegmens: a politikai és gazdasági, másrészt az adminisztratív típusú korrupció (rendőrségi, egészség-ügyi,

csúszópénzek stb.). Megváltoztak a korrupciós gyakorlatok is. Amit régebben nem ítéltünk el, azt ma már másképp látjuk.

- Sokan mondják: a rendszerváltás természetes velejárója volt a korrupció. Sőt olyanok is akadnak, akik szerint az illegális pénzek olajozták a folyamatot, ezért szükség is volt rá. Ön nyilván másképpen gondolja.

- Vannak ilyen elméletek. Nem gondolom, hogy bármennyi pénz, amely meggyorsíthatja a folyamatokat, vagy leegyszerűsítheti, az hosszú távon jó hatást válthatna ki. Ezek az adófizetők pénzei, amit nem közcélra költöttek el, hanem magán - vagy éppenséggel párt - célokra. A hatékonyság nem lehet indoka az átláthatatlanságnak!

- A rendszerváltás után a privatizációt mennyire hatotta át a korrupció?

- Sajnos a privatizációval kapcsolatban nincsenek felméréseink, mivel csak egy éve létezőnk Magyarországon. A Transparency International ezt a folyamatot nem kísérte figyelemmel. Az biztos, ha ekkora vagyont értékesítenek, nagyon nagy a korrupció kockázata. Főleg egy bizonytalan jogszabályi környezetben, egy változó normarendszerben. Óriási a korrupció lehetősége, de ezt számszerűsíteni sajnos nem tudom. Mindenesetre én is nagyon kíváncsi lennék a privatizáció valódi adataira.

- A Tocsik -ügynél szembesült először az átlagember a korrupcióval. Utána olajszőkítés, Postabank ügy és sorolhatnám... Mindez azt is sugallhatja, hogy a korrupció megéri, mert az érintettség büntetlenül marad. Legalábbis a nagyobb ügyekben.

- Ezzel teljesen egyetértek, nem túl kockázatos dolog ma korruptnak lenni Magyarországon. Kicsiben- nagyban nem feltétlenül bukik le a korrupció, és ha lebukik, akkor is rengeteg kiskapu létezik arra, hogyan enyhítse az esetleges büntetést. A nyomozati szervek kapacitáshiánya, felkészületlensége, ez alapján a bíróságok elé kerülő hiányos anyagok, melyek alapján nem feltétlenül lehet megfelelő döntést hozni, kiegészülve a nyomozások elhúzódásával. Így, nem lehet fellépni a korrupció ellen hatékonyan. Tehát könnyű ma Magyarországon korruptnak lenni, hiába magasak a büntetési tételek, nincsenek jól alkalmazva.

- Hogyan lehetne ezen változtatni?

- A kapacitás és felkészültség javításával, illetve mentalitásváltoztatással. Ez részben mindannyiunk felelőssége. A korrupciót észlelő magyar emberek 94 % -a nem jelenti az eseteket sehova, nem akar belefolyni ezekbe, és nem érzi, hogy bármilyen hatása lenne akciójának. Ez nagy hiba, hiszen így mi is toleránsak vagyunk a korrupcióval szemben. Úgy gondoljuk, nem tehetünk ellene semmit. Sokkal nagyobb bizalomra lenne szükség. Sajnos hazánkban a kultúrája is hiányzik annak, hogy feltárjuk ezeket az eseteket.

- Bizalomról esett szó. Mennyire bíznak az emberek a politikai elitben?

- Nem tudunk megbízni a politikai elitben. A probléma az: hogyan várhatjuk el az állampolgártól, hogy hatékonyan fellépjen a korrupció ellen, ha a politikusok nem lépnek fel ellene? Mai napig nem világos, miből finanszírozzák a választási kampányokat a politikai pártok. Független elemzések mutatják, hogy a törvényes jelöltenkénti 1 millió forintos költséghatár helyett ennek a tízszeresét fordítják kampánycélokra. Ez az elemzés csak a médiában való szereplést mérte, nincs benne a kulcstartó, toll, dzseki, koncertek. Ez csak egy alapszámítás. Általános feltételezés az, hogy ezek a pénzek úgy kerülnek a pártokhoz, hogy előtte vagy utána valamilyen állami megrendelés részeként kerülnek elszámolásra. A mi adófizetői pénzünkből.

- A pénzért vásárolt befolyást, az úgynevezett lobbizást, hogyan lehet ellenőrizni?

- A nyilvánossággal lehetne ellenőrizni a lobbizást. Létezik egy lobbitorvényünk, amelynek a végrehajtását nem igazán monitorozzák, ráadásul a társadalmi szervezetek nem esnek a lobbitorvény alá. Ha regisztrált lobbista valaki, kötelezően, nyilvánosság előtt meg kell

jelenítenie az adatokat, ám ez sem működik, főleg ha ezt civil szervezet teszi, hiszen akkor senki nem is kötelezi rá. Követhetetlen, hogyan lehet kijátszani a jogszabályokat Magyarországon.

- A közbeszerzési eljárásokban is fennáll a korrupció lehetősége?
- A közbeszerzésekben nagyon könnyű korruptnak lenni. Annyira bonyolult a magyar jogszabály, hogy bőven hagy kiskaput. Például a kiíró úgy írjon ki pályázatot, hogy csak egy pályázó feleljen meg a kritériumoknak. A pályázók számára pedig ne derüljön fény a különféle kartellakciókra. Az is szinte teljesen követhetetlen, hogy a szerződéskötés után hogyan változnak a megvalósítási feltételek, illetve mit fogadnak el a teljesítésből. Ez egy nagyon nehéz terület, és valószínűleg szoros összefüggésben áll a pártfinanszírozással.
- Milyen a korrupció a magánszektorban?
- Általában az állammal kapcsolatos ügyekben jelenik meg. Például az említett közbeszerzéseknél, építési engedélyeknél, helyi önkormányzatoknál. Nagyon fontos része az üzleti életen belüli korrupció is. Például valamelyik beszállító kiválasztásánál saját zsebre dolgoznak középvezetők. Nagyon kevés az olyan cég, amely a saját beszállítóit is szűri. Megjelenik a korrupció még az egészségügyben is, gondoljunk csak a várólistára, de ugyanígy van a rendőrségnél is.
- Gyurcsány Ferenc korrupcióellenes fellépését mennyire tartja hitelesnek?
- Azt látom, hogy az ad hoc bejelentések nem tesznek jót a korrupcióellenes küzdelemnek. Szakmai alapon, jól átgondolt stratégiával, megfelelő források hozzárendelésével, komoly politikai elkötelezettséggel lehetne megfékezni ezt a jelenséget. Egyébként készül egy anti-korrupciós stratégia, amiben mi, a Transparency International is részt veszünk. Ez a stratégia viszont kommunikációs viszonyban sincs a Gyurcsány Ferenc által kihirdetett tisztasági csomaggal. Én bízom abban, hogy ez a stratégia jó minőségű lesz, és ami a legfontosabb, meg is fog valósulni.
- Az uniós támogatásokat is megcsapolják: ha sok a pénz, akkor azért, ha kevés, akkor meg azért.
- Közpénzről van szó. Az uniós támogatások rendszere sokkal átláthatóbb, mint a tiszta magyar támogatások. Nekünk az EU előző költségvetési időszakából van felmérésünk, és ebből azt a következtetést tudtuk levonni, hogy a pályázatok elbírálásának a rendszere megfelel a nemzetközi elvárásoknak. Hogy a szerződéskötés után mi történik, az már sokkal ingoványosabb terület. Ilyenkor kezdődnek a közbeszerzések. Nagyon sokszor nem pontosan az valósul meg, amit beígértek, így a végrehajtás korrupció lehetőséget rejtő terület.
- Mi várható 2008-ban és utána?
- Ha csak azt nézem, mi történt a korrupció ellen az elmúlt 5-6 évben, pesszimistának kellene lennem, hiszen semmit nem haladtunk előre, ugyanott állunk. Amennyiben ez folytatódik, csak romlás várható, mert ez kihat a versenyképességre, az egész gazdaságra. Ám nagyon sok kezdeményezés látott napvilágot az utóbbi időben. Ha azt nézem, milyen kezdeményezések indultak, akkor még kedvező változások is elképzelhetők, de ameddig a politikai elit részéről nem nyilvánul meg nagyon komoly akarat a változásra, addig kicsi az esély arra, hogy tényleges javulásnak legyünk tanúi. Én optimista vagyok, különben nem foglalkoznék ezzel a kérdéssel.